

splačal, če se spomladi zemlja zrahlja in z dobrim travjim semenom obseje.

Škodljivo je živino na pašo goniti o hudem dežju ali o mrzlih vetrovih, ravno tako, dokler rosa in slana na pašniku leži; posebno ovce se morajo varovati, da s slano poparjene trave ne žrejo. Dobro bi bilo tedaj vselej tako dolgo čakati, da se rosene ali od slane poparjene tla vsaj nekoliko posuše, preden se ovce na pašo ženejo; če pa ni mogoče, toliko časa čakati, naj se dá živini nekoliko suhe klaje, preden gré na pašo, da ne plane prehitro po mokri travi.

Ako je take previdnosti že pri pašnikih treba, kateri so prav za prav le sprehajališča živine, je bo še bolj treba, kadar si morajo živinčeta ob enem tudi živeža iskati. Zlo škodljivi so tedaj drobnici in goveji živini posebno pašniki, kateri globoko ležé, potem močvirni in mahovni, kakor tudi taki, kateri so še le pred kratkim pod vodo stali.

Konjem najbolj tekne paša na ne preveč ne premalo suhih, grmičastih gričih, na katerih visoka, sladka trava raste in blizu katerih je voda.

Za govejo živino se podajo posebno travniki na gorah in nizkih planinah. Govejo živino v gojzdihi pasti je bolj škodljivo kakor koristno; bolje tekne paša na izsečenih prostorih z visoko travo.

Ovcam teknejo najbolj visoko ležeči suhi pašniki z dišečo travo.

Dostikrat se zgodi, da živina na pašnikih za njeno krmenje odločenih ne dobiva dovolj živeža, tako, da res strada in zavoljo tega tudi lahko zbolí. Pa tudi na mastnih pašah, h katerim se morajo deteliša šteti, se mora gledati, da se živina ne preobžre. Kaj lahko se preobžró ovce, ktere so skozi zimo tako rekoč izstradane, potem pa naglo na mastno pašo pridejo, ali pa se poleti na obile strnišča zapodé, ko jim je na njih navadnih pašah krma že pošla.

Pašniki utegnejo pa tudi zavoljo tega živini škodljivi biti, ker na rastline na njih kaka škodljiva strupena rosa, rija ali snet pride ali je pa veliko mrčesa, kakor pajkov, uši itd. na njih. Vrh tega se mora živina od krmenja v hlevih na pašo počasi in tako tudi od življenja na paši se počasi krmenja v hlevi privaditi, tako da dobiva živina v začetku, preden od doma gré, nekoliko suhe krme, pozneje pa, ko se ima paše odvaditi, naj se ji vselej nekoliko suhe klaje dá, kadar se domú vrne.

Med vsemi pašami so pa največidel paše na gmajnah zdravju živine najbolj škodljive. Tù so namreč skoraj vse škodljivosti nakopičene. Večidel so le pusti prostori, kateri niso za nobeno drugo rabo, za gmajne odbrani; nihče jih ne obdeluje in živina dobiva na njih komaj toliko, da more živeti. Ker gonijo vsaktero domačo živino na-nje, se ne puli samo med sabo za pičo, tudi zgodi se dostikrat, da živinče drugo pokvari. Posebno pa povekšujejo gmajne nevarnost za razširjenje kužnih bolezni med vso živino kakega kraja. Previdni gospodar bo tedaj svojo živino samo tedaj na gmajno pustil gnati, kadar bo prepričan, da je vsa živina njegovega kraja zdrava, in kladel bo v hlevu še vedno toliko, da bo imela dosti živeti.

Krmenje v hlevu.

Ako imajo živinčeta v hlevu krmo (klajo) dobivati, ne pomaga samo to, koliko in kakošne krme dobivajo, da jim dobro tekne, temuč tudi to, kako se jim krma napravlja, o katerem času jo dobivajo, in kaj se h krmi še primeša.

Sploh menda je znano, ktera krma tej, ktera pa tej bolj tekne; al kdor ima skrb, da njegova živina zdrava ostane, bo tudi razsodil, ktera klaja naj se živini daje, ker se dostikrat vidi, da ostanejo živinčeta o še tako razni krmi zdrave, če se namreč nobena previdnost iz nemar ne puša, ktere je pri krmenju sploh treba. (Dal. prih.)

Šolske reči.

Glavne šole: deške in dekliške.

1. Dekliška šola pri Ursulinarjah.

Kakor imenik letošnjega leta kaže, so častitljive naše gospé nune imele spet šole prav polne. Bilo je v tako imenovani unanji šoli 798 učenk, v notranji 163, to je, takih, ki stanujejo tudi v samostanu pri nunah. To je znamenje, da nunske naše šole uživajo veliko zaupanje pri starših, ki so ga res tudi po pravici vredne. Iz večletnih skušinj vemo, da šolarce nunske se mnogovrstnih reči prav dobro naučijo; le ena velika napaka je ta, da slovenščina, ki se pridno uči v unanji šoli, je celó zanemarjena v notranji šoli. Res je sicer, da nekim trem učenkam, katerih starši so za to prosili, se je dajal nauk v slovenščini, — al to ni dosti. Če nam še nobena živa duša ni vzroka povedati mogla: zakaj je ta razloček med unanjo in notranjo šolo, tako ga tudi mi, naj ga iščemo tudi z lučjo, nikjer najti ne moremo. Znabiti, da nam kdo poreče: „v notranji šoli je nauk za trdo nemške ali laške učenke, ki ne potrebujejo slovenščine“. Dobro! če ga te ne potrebujejo, — zakaj pa ga zavolj teh odtegujete domačim? Kaj ga te, ki bojo kadaj gospodinje, ne bojo morebiti potrebovale? in kaj ni vsakemu domačemu človeku dolžnost, da zná čisto svoj materni jezik, ki je toliko vreden kakor vsak drug. Slišali smo že starše se zavoljo tega pritoževati, da ne znajo njih deklice pravilno jezika slovenskega. Če so pa nasproti tudi nekteri naših starišev še tako slepi, da ne cenijo svojega maternega jezika z navadnim izgovorom, da ga njih otroci „že znajo“ in da to ni „nobel“, ne sme šola take abote podpirati, sicer bi mogli tudi marsikaj posnemati, kar nektera prismojena gospóda počenja: ne bilo bi treba moliti pred jedjó in po jedí, ne bilo bi treba moliti na ulicah, kadar zjutraj, opoldne ali na večer angeljsko češčenje zvoní itd. Vse to sedANJI čas ni „nobel“. Če Vas tedaj, častitljive gospé, domovina o tem kruha proš, ne dajte ji kamna kakor mačohé, — ne delajte nehoté propagande za nemškutarstvo v notranji šoli, — ne okamenujte nehoté mladih src za božjo domačo stvar, ki ga jezik imenujemo, — bodite pravične tudi svojemu lastnemu rodu! Ne zapoved ne prepoved človeška naj Vas v tem ne vodi: edina četrtá zapoved Božja v vseh svojih razdelkih naj Vam je vodilo! — Ako pogledamo pisavo imenika, veseli rečemo, da je velik korak naprej storil od prejšnjih; prvič že v tem, da je saj za priimke prevzel latinske (slovenske) pismena; in drugič s tem, da so imena slovenskega korena večidel tudi prav slovniško slovensko pisane; ktere pa niso, temu ni vodstvo krivo, ampak druge oviravne okolišine, ki bodo sčasoma zginile. Po naši misli je edina prava pot, ako hočemo kdaj pravični biti narodu našemu slovenskemu zastran pisave imen njegovih, to, da jih pišemo z latinskimi pismeni; zakaj le tako zamoremo v lepem licu podati imenik slovenskih, italijanskih in nemških imen, in dati vsacemu, kar mu gré. Nemške, to je, gotiške pismena s slovenskim in italijanskim imenom toliko pristjejo kolikor zajcu boben; nemškim imenom se pa tudi latinske črke tako dobro priležejo, da je že dokaj knjig, čisto nemških, z latinico tiskanih po nemškem svetu. Le z latinico se slovenske, italijanske, nemške in vsakoršne imena lično strinjajo, gotica pa, ker je pisava brez vse estetike, oči vseh narodov žali, le Nemcom ne; kdor tega ne verjame, naj nunske in šentjakopske perijohe primerja z normalkinimi!

2. C. k. normalka.

Normalka naša se je v vsem védla po starem. O tem nam ni tedaj tudi nič novega reči. Nje imenik je pa celó za en korak nazaj drknil, ker je vse nemško, še celó italijanske imena, ki so bile v prejšnjih večidel v latinici tiskane. Tudi tem se je letos odvzela stara pravica. Kako se pristje slovenskim imenom gotica, naj naši braveci sami posnamejo

iz nekterih imen, na priliko: Dutschiaf, Kotschiantschitsch, Bertatschnig itd. Kdo bo neki na prvi pogled uganil, da so to imena čisto slovenske korenine, kdo jih brez overebral? Pa tudi, kakošne doslednosti se berejo v tem imeniku! Sewer in Sever, Seitz in Satz, Beßel in Besel, Werbitsch in Verbitsch, Debeutz in Debeuz itd. Najžalostneje je pa pri tem imeniku to, da še dolgo ni upati spreobrnjenja. Kako da ne? Ako je res, kar se po mestu govori, normalkini gospodje višega ukaza (morebiti še celó ministerskega) čakajo, ki jim bo določil, kako jim gré pisati slovenske imena in kdaj odložiti železno srajco starega kopita. Kadar se bodo visoke vlade še s tacimi rečmi ukvarjale ter učitelje slovenski učile pisati, bo treba število uradnikov še zeló pomnožiti. Vendar bi pa „Novice“ rade zvedile, kterege leta, mesca, dné in od kod je neki prišel in s ktero številko je zaznamovan ukaz, ki zapoveduje dosedanje imensko pisavo normalke ljubljanske. Le mešajo v začetnih šolah, da babilonskega turna nikoli ne bo konec! — Ali je nauk v normalki kaj milejši slovensčini kakor je imenik njeni, ne vémo.

Bilo je v normalnih šolah 1129 učencov, med njimi 23 šolskih pripravnikov, 33 godbinih, 351 nedeljskih in 722 vsakdanjih.

3. Mestna glavna šola pri sv. Jakupu.

Ves drugačen je imenik mestne šentjakopške šole, in vendar smo normalki porok, da ji ne en pameten in pravičen človek ne bo očital in v greh štel, da je vsacemu narodu dala, kar mu gré. Starši, ki ne razumejo nemškega jezika, morejo saj napredek svojega otroka v domači besedi naznanjen brati, ker večidel v slovenskem jeziku je ves imenik napravljen. — Šentjakopško šolo je obiskovalo letos 251 učencov v štirih razredih. Iz vsega se vidi, da ta šola v vsem prav lepo napreduje in da zadostuje zahtevam novega časa. Ker gosp. Zorin že delj časa boleha, ji je gosp. Andrej Praprotnik prvi učenik in vodnik; da je vès mož zato, spričuje tudi „Učiteljski Tovarš“, kterege z občno pohvalo vreduje.

Starozgodovinstvo slovensko.

Kje je bila nekdanja županija Zetelinesfeld?

Spisal Davorin Terstenjak.

Beseda nanese besedo. Dandanašnji so v pismih in govorih o Črnigori tolikrat čuje Cetinje, glavno mesto one junaške dežele, da me mika na kratko omeniti tudi naše slovensko Cetinsko. *)

Ko so Bavarci in Franki pokrajine nekdanjega Norika bili pod svojo oblast spravili, so jim tudi čisto nov ustroj podelili, in jih v večje okrožja razdelili, ktere se pri tadanjih pisateljih velijo: Gow, Gouwe = Gaue, dalje: provinciae, comitatus, provincia, Marca, pagi.

Tako je za Karola Vélikega štiriska (štajarska) zemlja bila razdeljena v: comitatus pagus Seunae, Sou-nae, Sovnae, Marchionatus Sovnae, to je: v savinsko županijo, v savinsko stran, dalje v: pagus Zetelinesfeld, Zitelinesfeld. Ta županija je obsegala: pogorje haložko, rogačko goro, Boč, bregovati svet

med Slovenjo Bistrico in Vajnikom, Pohorje do Puhensteina in doljnega Dravburga, dalje okrožje Drave na desnem njenem bregu do hrvaške meje (glej obširniše: Muchar „Geschichte der Steiermark“ II, 30 — 40.) Poglavitno mesto te županije je bilo Zetelinesfeld — cetelinsko polje; Muchar misli na Rače (Kranichsfeld).

Ime tega mesta opominja na cetinske hribe.

O legi cetinskih hribov (Mons Cetius), pa stari in novi pisatelji niso enakih misel. Ptolomej zaznamuje zemljopisno lego za cetinske hribe s stopnjo 36° daljave, in 45° 20' širjave (Lib. II. cap. 15). „Ker v ti legi je stala tudi Emona, tedaj „mons cetius“ ne more biti daleč od nje“ je že učeni gosp. Hicinger opazil („Novice“ 1855 str. 126). To mnenje poterjujejo tudi imena hribov; tako nahajamo v Terbovljah hribovje Cetje, (Ceče) in hrib kraj ceste, ktera drži iz Celja skoz Blagovno v Ponikvo, tik sv. Primoža se veli: Cetina, na Cetini, in posestnik: Cetinšek. *) Tako se je pogorje od svete gore prek čez Terbovlje do Boča velelo cetinsko, in polje od Pohorja dol kraj desnega brega Drave (današnje petujsko): cetelinsko, zetelinesfeld. Za to lego pričujejo vasi, ktere so stale v „pagus zetelinesfeld“, kakor: „Pulzcau“, pagus et fluvius, današnja Puls-kava, „Gyzubel“, vinska gora: Visuli, po nemškem Giessgibelberg nad Slovenijo Bistrico, Qualosse = Haloze, Kolles, Tynah = Tinje (Tainach) na južnem podnožji Pohorja, Drasgonwesdorf, Zdergonja ves, po-nemčena: Strasgoizen (villa ad Studeniz) na petujskem polji v cirkovski fari, Mannsperch = Mansberg v dravinski dolini, reka Trewina (fluit in amnem Travum) = Dravina (glej Muchar l. c. str. 37—40) itd. Ker Zosim piše: „apud Emonam appidum, quod inter Pannoniam supremam et Noricum situm est“, tedaj so cetinski hribje ločili Panonio od Norika (glej Zosim lib. V., cap. 29), tako da je Celeja še spadala po Pliniju v Norikum, Emona pa že v Panonijo gornjo.

V 9. stoletji nahajamo ravno tisto mejo med Carantanio in Panonijo, ali bolje rečeno: med frankovskim kraljestvom in veliko-moravskim (glej Dümmler „über die östlichen Marken des fränkischen Reiches v Archiv für österr. Geschichtsquellen“ XIII. zvez str. 173.). V oni dōbi so se dežele med Panonijo in Bajoario velele: Karantania, tudi Sclavinia = Koroško - Slovensko **) (Paul Diac V, 22.) in so iz prvega bile pod oblastjo domačih slovenskih vojvodov, med kterimi so nam znani Borut, Hotimar, Karat, Ingo ***) itd., pozneje pa pod oblastjo bavarskih in frankovskih vladarjev, in znamenito je, da ne daleč od hriba „na Cetini“, ne celo četvrt ure, je ves v ponikviški fari z imenom: „koroški kamen“, in ljudje še pripovedujejo, da je do one vesi segalo enkrat koroško kraljestvo, in da je tam stal velik kamen kot mejnik. Kmet na ti meji naseljeni se spet veli Knez.

Ogled po domačii.

Turki v Boveu.

V 32. listu „Novic“ t. l. je gospod pisatelj v popisu tominske okolice med drugim tudi turško vojsko v misel

*) Skoro bote pretekle dve leti, kar od našega Davorina ničesa nismo brali v „Novicah“; marsikdo morebiti misli, da je na veke omolknil. Ne, ne! Visokoučenemu domoljubu našemu je leto 1861 bilo polno bolehanja in žalosti; ozdravil se je, hvala Bogu! spet, al mnoge druge dela in skrbi so ga sprejele, ko je nastopil kot župnik veliko faro, iz kterih se more le sčasoma izkopati. Ko smo sami vidili unidan pri njemu cele kupe neprecenljivega gradiva, ki bi, ako bi na beli dan prišel bogati plod njegovih preiskav, nam kot sonce jasno razjasnil zgodovino starodavno našo, ste nas navdajale le dve presrčne želji: naj bi mu zdravje in vse okoljsine vprihodnje milejše bile, da bi mogel dovršiti, kar bi sicer brez njega v škodo nam nenadomestljivo pogubilo se na veke. Vred.

*) Že sem na več mestih dokazal, da je ime cet slovensko in da pomenja naravnost: hrib, breg, zato ime Cetinje v Črnigori. Predcetinci, ves pred bregom v fari Male nedelje. Na norenskih kamnih večkrat najdeš osebno ime Cetinius, Cetin, in rodbine s takošnimi imeni še po Slovenskem živijo. Pis.

**) Torej je ime „Slovenec“ in poznamovanje „Slovenija“ za dežele: Kranjsko, Koroško in Štajarsko nekoliko stareje kakor so — „Novice“, kterim se podtikuje ta znajdba! Pis.

***) Ime Ingo se nahaja na rimskem kamnu v Čadramu blizu Konjic, tudi rodbine Ingolič, po domačem Knez!! še živijo na Pohorji. Pis.